

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2015.3.2.
COM(2014) 654 final/2

CORRIGENDUM

This document corrects document COM(2014)654 final of 16.10.2014

Concerns all language versions.

Factual corrections pertaining to Table 1, Figure 1/footnote 11, footnote 12, point 4.1(6) and point 4.1(12)

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

az európai gázrendszer rövid távú ellenálló képességéről

**Felkészülés a keletről érkező gázellátásnak a 2014-2015-ös őszi és téli folyamán történő
esetleges megszakadására**

{SWD(2014) 322 final}

{SWD(2014) 323 final}

{SWD(2014) 324 final}

{SWD(2014) 325 final}

{SWD(2014) 326 final}

1. BEVEZETÉS

2014. május 28-án a Bizottság elfogadta az európai energiabiztonsági stratégiát, amely átfogó tervet vázol fel energiabiztonságunk megerősítésére.¹ Tekintettel az Ukrajnában fennálló helyzetre, és annak kockázatára, hogy a helyzetből kifolyólag adott esetben megszakadhat az EU-ba irányuló gázszállítás, a stratégia olyan, haladéktalanul végrehajtandó intézkedéseket határoz meg, amelyek révén egy, az idei télen esetlegesen bekövetkező súlyos ellátási zavar esetén fokozható az EU ellenálló képessége. Ezen azonnali intézkedések egyikeként az Európai Tanács 2014. június 27-én jóváhagyta a Bizottság azon javaslatát, hogy úgynevezett stressztesztre kerüljön sor annak értékelése céljából, hogy egy, az idei télen esetlegesen bekövetkező súlyos ellátási zavar esetén az európai gázrendszer mennyire lenne ellenállóképes.²

Július elején a Bizottság felkérte a tagállamokat, az Energiaközösség szerződő feleit és Grúziát³, továbbá Svájcot és Törökországot, hogy modellezzék, hogy az ellátási zavar különböző forgatókönyvei milyen hatással járnának az adott országba irányuló gázszállításra idén télen, és mutassák be az ellátási hiány kezelésére hozott intézkedéseiket. A Bizottság továbbá felkérte Norvégiát, hogy jelezze, egy ilyen esetleges zavar esetén tudná-e növelni gázszállítmányait. A Bizottság három „fókuszcsoport” felállítását javasolta: ezek azokkal a régiókkal foglalkoznak, amelyeket várhatóan a legérzékenyebben érintene az ellátási zavar. E három régió az EU délkeleti része (Bulgária, Horvátország, Görögország, Magyarország és Románia), a balti államok és Finnország, valamint az Energiaközösség szerződő felei. A tagállami hatóságok a nyár folyamán megfeszítve dolgoztak, hogy rövid határidőre összegyűjtsék az adatokat és elkészítsék az elemzéseket a nemzeti jelentésekhez, és a jelentéseket⁴ 2014 augusztusa és szeptembere folyamán benyújtották a Bizottságnak. A földgázpiaci szállításirendszer-üzemeltetők európai hálózata (ENTSOG) szintén modellezte a szállítási zavarok által az EU gázrendszerére gyakorolt hatásokat, és számos iparági egyesület, a Nemzetközi Energia Ügynökség⁵, a G7-ek és más fontos partnerek is hozzájárultak a munkához.

A stresszteszt módszere és forgatókönyvei

¹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az Európai energiabiztonsági stratégiáról (COM(2014) 0330 final).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=HU>.

² Az Európai Tanács következtetései, 2014. június 27., EUCO 79/14

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/143478.pdf.

³ A szerződő felek az Albán Köztársaság, Bosznia-Hercegovina, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, a Moldovai Köztársaság, a Montenegrói Köztársaság, a Szerb Köztársaság, Ukrajna és (az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 1244. határozata értelmében) az Egyesült Nemzetek ideiglenes koszovói közigazgatási missziója. A Grúz Köztársaság az Energiaközösség tagjelölt országa.

⁴ A három balti állam és Finnország esetében külön nemzeti jelentések helyett egy közös jelentés készült.

⁵ A Nemzetközi Energia Ügynökség (IEA) átfogó elemzést készített az LNG-piacról.

A Bizottság az elemzés összes résztvevőjétől azt kérte, hogy különböző forgatókönyveket vizsgáljanak meg: ezek mindegyike az ukrán gázszállítási útvonalak, illetve az Oroszországból Európába irányuló gázszállítás egészének egy, illetve hat hónapon át (szeptembertől februárig) tartó zavarára vonatkozott, valamennyi esetben átlagos téli időjárási körülményeket feltételezve. Az ENTSOG emellett egy két hétig tartó, februári rendkívül hideg időszakot feltételező alforgatókönyvet is kidolgozott, amelyben azt modellezte, hogy milyen hatása lenne a fogyasztás hirtelen megugrásának egy már eleve leterhelt ellátórendszerben. A javaslatokat a korábbi évek tapasztalatai alapján dolgozták ki annak vizsgálatára, hogy gázrendszerünk hogyan reagálna különösen nehéz feltételek között (vagyis akkor, ha Európa fő külső földgázbeszállítója teljes egészében elzárná a gázvezetéseket).

A délkelet-európai országok ellátása főként Ukrajnán keresztül történik, így az ukrán tranzitútvonalak leállása és az Oroszországból Európába irányuló gázszállítás egészének leállítása rájuk hasonló hatással lenne, az ukrán tranzitútvonalaknak a modellezés során feltételezett leállása azonban a balti államokat és Finnországot nem érintené. Ezért a Bizottság a jelentésben végig elsősorban az orosz gázszállítás 6 hónapon át tartó leállításának hatásaival foglalkozik, normál téli körülményeket és egy rendkívül hideg időszakot feltételezve.

Az elvégzett munka már csupán azért is rendkívül értékes, mert most először kaptunk teljes képet arról, hogy a keletről érkező gázellátás komoly zavara milyen hatást gyakorolna az európai földgázágazatra, és arról, hogy az ágazat mennyire felkészült egy ilyen zavar kezelésére.

E közleményében a Bizottság a stresszteszt fő megállapításait mutatja be és számos konkrét ajánlást fogalmaz meg. A közleménnyel párhuzamosan a Bizottság szolgálati munkadokumentumokat is készített, amelyek a három fókuszcsoporthoz tartozó jelentéseket, a G7-ekkel és más partnerországokkal való együttműködésről szóló jelentést, valamint a gázellátás biztonságáról szóló rendelet⁶ felülvizsgálatáról szóló jelentést tartalmazzák. A Bizottság továbbá hamarosan ajánlást fogad el a belső piaci szabályoknak az Energiaközösségre való alkalmazásáról.

2. A STRESSZTESZT EREDMÉNYEI

2.1. A tranzitforgalom helyzete

A stresszteszttel párhuzamosan, már ez év tavaszától kezdve az Európai Bizottság komoly erőfeszítéseket tett arra, hogy kompromisszumos megoldást segítsen elő Ukrajna és Oroszország között a gázelszámolást és -tartozásokat érintő vitában: a cél az Ukrajnába

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2010. október 20-i 994/2010/EU rendelete a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 2004/67/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 295., 2010.11.12., 1. o.).

érkező elegendő mennyiségű földgáz biztosítása és az EU-ba és az Energiaközösség szerződő feleinek területére irányuló gázellátás stabilizálása volt. Az év folyamán több találkozóra – köztük miniszteri szintű találkozóra – került sor az Európai Bizottság, Ukrajna és az orosz hatóságok között. A legutóbbi háromoldalú minisztertalálkozón, amelyre szeptember 26-án került sor Berlinben, a felek álláspontja a Bizottság által kidolgozott kompromisszumjavaslat számos fontos kérdése tekintetében közelebb került egymáshoz. Ezt az úgynevezett „téli csomagot” jelenleg tárgyalják Moszkvában és Kijevben, a következő háromoldalú találkozóra pedig a tervek szerint az Európai Tanács októberi ülése előtt kerül sor. Ha sikerülne megállapodást kötni, az egész télre biztosítaná az Ukrajnába irányuló gázszállítást.

Az EU-ba irányuló orosz gázszállítás és az Ukrajnán áthaladó szállítás stabilitása összességében számos tényezőtől függ, és ezek közül az EU csupán néhányat tud befolyásolni. Éppen ezért akkor járunk el körültekintően, ha valamennyi lehetséges forgatókönyvre, így a súlyos ellátási zavarokra is felkészülünk. E tekintetben az alábbiakban bemutatott előrejelzések nem prognózisnak, csupán lehetséges forgatókönyveknek tekintendők, amelyeken a rendkívüli intézkedések alapulnak.

2014 szeptemberében és októberében az Oroszországból az EU-ba szállított gáz mennyisége többször is alacsonyabb volt a vártnál, ez pedig a Bizottság szerint aggodalomra ad okot. Konkrétan az történt, hogy szeptember folyamán több EU-s vállalat is a Gazprom-szállítmányok csökkenését jelentette, noha ezek a csökkenések nem jártak kedvezőtlen hatással sem az EU, sem a szomszédos országok ellátásbiztonságára. A Szlovákiából Ukrajnába való fizikai ellenirányú gázszállítás stabil volt. A Lengyelországból Ukrajnába való ellenirányú gázszállítás két napra átmenetileg megszakadt, de gyorsan helyreállt. Továbbá a Magyarországról Ukrajnába való ellenirányú gázszállítás szeptember 25-én bizonytalan időre megszakadt, mivel a gáztározókba szánt nagy mennyiségű gáz érkezett Magyarországra. A Bizottság a gázkoordinációs csoporttal együttműködésben szoros figyelemmel kíséri a helyzetet.

2.2. Európa gázellátása a szállítás megszakadása esetén

A Bizottság kérésére az ENTSOG a szállítás megszakadásának esetére több forgatókönyvet is kidolgozott. Az elkészült modell szerint a gázszállítás hat hónapos megszakadása esetén – bármely lehetséges forgatókönyv következne is be – az ellátási források átrendezése után az EU és az Energiaközösség többi szerződő fele tekintetében (Ukrajnát nem számítva) együttesen még mindig hiányozna öt és kilenc milliárd m³ földgáz⁷. A modellből az is kiderül, hogy – az infrastruktúra maximális kihasználtságával és normál piaci feltételekkel számolva⁸ amennyiben az orosz gázszállítás hat hónapra leállna, annak helyettesítése elsősorban további LNG-importtal történne.^{9,10} Noha az ENTSOG az ellátási zavar által az árakra kifejtett

⁷ Ez az EU éves fogyasztásának durván 1–2%-át teszi ki.

⁸ Itt kell megjegyezni, hogy ezek a feltételezések a gyakorlatban sajnos nem mindig teljesülnek.

⁹ Az LNG ára az ellátási mixen belül a legextrémebb forgatókönyv esetén 130%-kal nőne: 24 milliárd m³-ről 56 milliárd m³-re.

hatásokat nem modellezte, a hiányzó mennyiség pótlása áremelést, ez pedig további nagy mennyiségű LNG-importot generálna. Ezek az árjelzések biztosítják – az energiahálózatok összekapcsolási kapacitása vagy az LNG-importlétesítményekhez való közvetlen hozzáférés által lehetővé tett mértékben –, hogy a rendelkezésre álló gázmennyiség azokon a területeken kerüljön felhasználásra, ahol a legnagyobb szükség van rá, például fűtési vagy villamosáram-termelési célra. Az áremelkedés a tározókból kivett mennyiség növekedését és önkéntes keresletcsökkentést fog előidézni.

A modellből az is kiderül, hogy az ellátási zavar mely országokra lenne a legkomolyabb hatással.

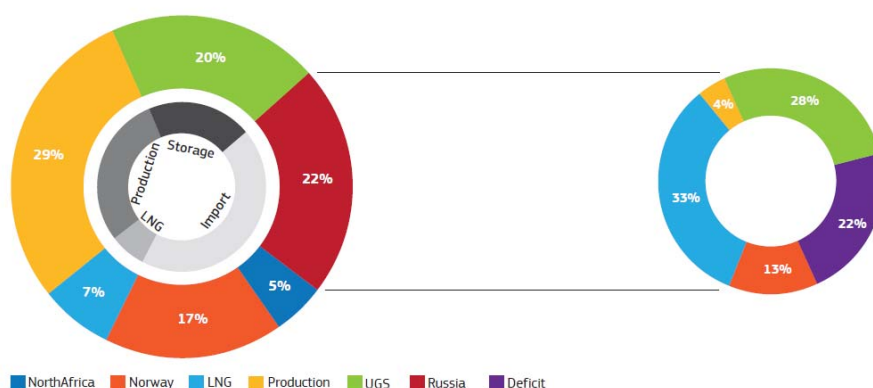
¹⁰ Fontos, hogy az ENTSG elemzése szerint az OPAL-vezeték (az Északi Áramlat gázvezeték egyik bővítménye, amely az észak-német Greifswaldtól a német-cseh határon fekvő Brandovig tart) kapacitásának a jelenlegi 50%-ról 100%-ra való növelése nyomán a vezeték keleti irányú szakaszán jelenleg fennálló infrastrukturális problémák miatt nem fog csökkenni a keleti tagállamokban hiányzó gázmennyiség. A kapacitás 100%-ra való növelése kizárólag a Nyugat-Európában felhasznált LNG-mennyiségek helyettesítését érinti.

1 – Táblázat: A hiányzó gázmennyiség az érintett országok szerinti lebontásban az orosz gázszállítás leállításával és egy rendkívül hideg időszakkal számoló forgatókönyvet és 6 hónapos időszakot alapul véve (teljes hiány millió köbméterben és a legnagyobb relatív havi hiány %-os aránya)

6 hónapos orosz ellátási zavar 2 hetes rendkívüli februári hideggel	BG	EE	FI	EL	HR	HU	IT	LT	LU	LV	PL	RO	SE	SI	BIH	FYROM	SRB
Teljes hiány a nemzeti intézkedések előtt (millió m ³)	843	204	2255	109	41	2170	26	693	8	39	890	1027	13	21	139	128	631
Legnagyobb relatív havi hiány (%)	76%	100%	100%	18%	12%	35%	0%	59%	5%	15%	28%	32%	6%	17%	100%	100%	64%

Forrás: ENTSG

1 – Ábra: Az orosz gáz helyettesítése az orosz gázszállítás 6 hónapra való leállításának forgatókönyve esetén¹¹

Forrás: ENTSG

Az ENTSG a modellezéshez kidolgozott egy „együttműködést feltételező” és egy „együttműködést nem feltételező” forgatókönyvet is¹². Ezek között a fő különbség az, hogy az ENTSG „együttműködést feltételező” forgatókönyveinek fontos eleme a **(viszonylagos) egyenlő tehermegosztás**, amelynek keretében a tagállamok szolidaritást vállalnak egymással, így a gázhiány hatásait a szomszédos országok egyenlő mértékben vállalják. Ezzel szemben az „együttműködést nem feltételező” forgatókönyvben, amint a tagállamok nem lennének képesek a hazai keresletet teljes mértékben kielégíteni, akkor csökkentenék vagy leállítanák egymás közötti és az Energiaközösség szerződő feleinek területére irányuló földgázexportjukat. Az „együttműködést feltételező” forgatókönyv azzal számol, hogy

¹¹ A 22%-nyi teljes kiesés magában foglalja az EU tagállamain keresztül Törökországba és Kalinyingrádba irányuló elmaradt szállításokat is.

¹² A Bizottságnak címzett jelentésében az ENTSG e két forgatókönyvet „optimálistól elmaradónak” és „optimálisnak” minősíti.

Ukrajna és Moldova¹³ folyamatosan, legalább Szlovákián keresztül teljes kapacitáson kap földgázt a tagállamokból, míg az „együttműködést nem feltételező” forgatókönyv a szlovák ellenirányú gázszállítás 50%-át feltételezi.

A tagállamok közötti együttműködés és további nemzeti szintű intézkedések hiányában Bulgária, Románia, Szerbia, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, valamint Bosznia-Hercegovina esetében komoly, 40%-os vagy annál jelentősen nagyobb¹⁴ hiány léphet fel a 6 hónapos leállásnak legalábbis a vége felé (az ukrán tranzitszállítmányok leállítása és az orosz szállítmányok teljes leállítása esetén egyaránt). Az EU-ba irányuló orosz gázszállítás teljes leállása nyomán hasonló nagyságrendű hiánnyal kellene számolni Litvánia, Észtország és Finnország esetében. Magyarországnak és Lengyelországnak¹⁵ kisebb mértékű, de szintén jelentős hatásokkal kellene számolnia: az előbbinek 30%-os, az utóbbinak 20%-os hiánnyal. A szállítás leállításából eredő fő hatásokat a 2. ábra szemlélteti.

Az „együttműködést feltételező” forgatókönyvben a gázszállítás leállításának hatása lényegesen mérsékeltebb volna a leginkább érintett tagállamokban és az Energiaközösség szerződő feleinél, és különösen Bulgária, Észtország, Bosznia-Hercegovina, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság és Szerbia esetében. Ugyanakkor valószínűleg Görögország és Lettország is tapasztalna nem elhanyagolható mértékű gázhiányt¹⁶. Jelenlegi gázellátási infrastruktúrájuknak és gázellátási forrásaiknak köszönhetően a térképen szürkével jelzett tagállamok a szimuláció szerint nem lennének közvetlenül érintve.

¹³ Moldova esetében az a helyzet áll fenn, hogy még ha folytatódnak is a szállítások – amint azt az ENTSOG feltételezi – kereskedelmi és szabályozói (engedélyezési) problémák miatt a román-moldovai Iasi-Ungheni rendszerösszekötő nem működik, noha hivatalosan átadták és műszaki szempontból működőképes. Ha ez a probléma nem oldódik meg, akkor ellátási zavar esetén Moldovában 100%-os gázhiány állna elő.

¹⁴ Akár 100 %-os.

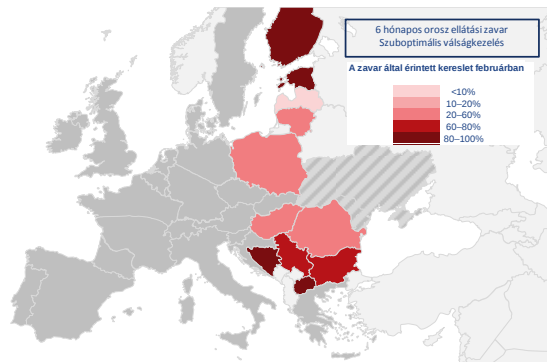
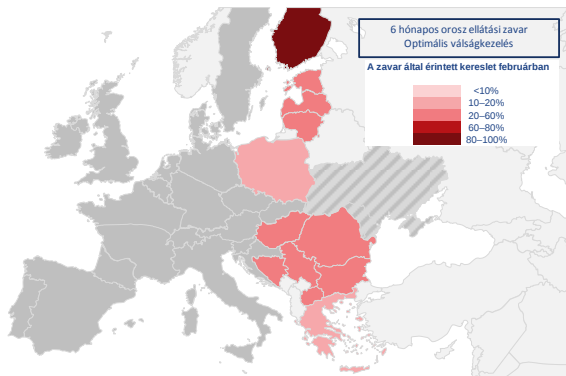
¹⁵ Lengyelországot csak az orosz szállítások teljes leállása érintené.

¹⁶ E két tagállam helyzetét befolyásolja az „együttműködést feltételező” forgatókönyv, mivel mindkettőt olyan tagállamok veszik körül, amelyek igen nagy mértékben ki vannak téve a gázszállítás leállításának, saját maguk azonban rendelkeznek olyan infrastruktúrával (Lettország tárolókapacitással, Görögország pedig újragázosító LNG-terminállal), amely egy rendkívüli helyzetben pufferként szolgál. Amennyiben ezekhez az infrastruktúrákhoz hozzáférést adnak a többi tagállam számára, akkor ezzel keresleti-kínálati egyenlegük megváltozik.

2 – Ábra: A valószínű leállások – további nemzeti szintű intézkedések bevezetése előtt – februárban, az orosz gázszállítás 6 hónapos leállása végén az „együttműködést feltételező” forgatókönyvben és az „együttműködést nem feltételező” forgatókönyvben, átlagos téli körülmények esetén¹⁷

„Együttműködést feltételező” forgatókönyv

„Együttműködést nem feltételező”
forgatókönyv

Forrás: ENTSOG

¹⁷ Mindkét ábra azt mutatja be, hogy az orosz gázszállítás 6 hónapos leállása milyen hatásokat generálna februárra. A többek között a keresletoldali válaszingtézkedésekre, a más energiaforrásra való kötelező átállásra vonatkozó tagállami szintű intézkedések mindig ezt a valószínű hiányt veszik kiindulópontnak. Ebből következik, hogy azok a tagállamok (például Finnország), amelyek esetében úgy tűnik, hogy szigorúan a gázhálózati infrastruktúra tekintetében nincs semmilyen mozgásterük, nemzeti szinten folyamodhatnak egyéb intézkedésekhez, például a gáztüzelésű energiatermelő- és fűtőegységek esetében a más energiaforrásra való kötelező átállásra vonatkozó meglévő rendszerhez.

A tartós ellátási zavar hatása Ukrajnára

Az Energiaközösség többi szerződő feléhez képest Ukrajna helyzete meglehetősen speciális. Mivel jól kiépített – bár korszerűsítésre szoruló – szállítási és tárolási kapacitásai vannak, a többi szerződő félhez képest több eszköze van arra, hogy egy esetleges szállítási zavarra reagálni tudjon. Ukrajna normális esetben évente mintegy 50 milliárd m³ gázt fogyaszt, ebből 20 milliárd m³ hazai előállítású, a többi pedig jórészt Oroszországból érkezik. Az Oroszországból érkező, ukrán fogyasztásra szánt gázszállítmányok 2014. június 16. óta állnak.

Az Ukrajna tekintetében végzett stresszteszt azt jelzi, hogy keresletoldali válaszingtezkedések alkalmazása mellett a hazai termelés és tárolás fedezni tudja a kereslet 50%–70%-át. Az Ukrajna által feltételezett optimista forgatókönyv esetén az EU-ból származó import segítene részben fedezni a gázhiányt.¹⁸ E tekintetben fontos lépés volt a szlovák-ukrán ellenirányú gázáramlás beindítása, amely szeptember elején lett működőképes: ezen a vezetéken naponta 27 ezer m³ földgáz szállítható, ennek kétharmada szerződésben lekötött mennyiség.

A gázszállítás 6 hónapon át tartó leállításának végén feltételezett kéthetes rendkívül hideg időszak egész biztosan súlyosbítaná az ellátási helyzetet. Amint az a 3. ábrán is látszik, az ENTSOG modell szerint a leginkább érintett országokban tapasztalható ellátási hiányt az együttműködést feltételező forgatókönyv révén csökkenteni lehetne arról a drámai szintről, amellyel az együttműködéssel nem számoló forgatókönyv esetén kellene számolni. Az együttműködést feltételező forgatókönyv szerint azonban az, hogy a gázszállítás egy része olyan országokba irányulna, ahol nagyobb a hiány, más közép-kelet- és nyugat-európai tagállamokra, így például Ausztriára, a Cseh Köztársaságra, (Észak-) Németországra¹⁹, Olaszországra és Szlovákiára is hatással lenne. A hiány a modell szerint nagyságrendileg 10% alatt maradna. Ez olyan szint, amelynél minden további intézkedés nélkül általában bekövetkezik az ár által generált (természetes) keresletcsökkenés.

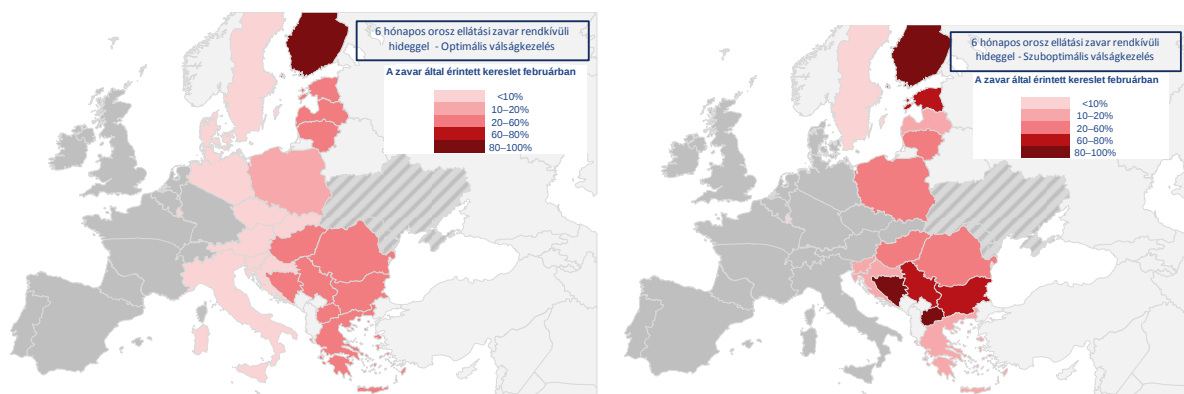
3. ábra – Valószínűsíthető ellátásmegszakadások februárban a nemzeti intézkedések előtt a 6 hónapos orosz gázellátási zavar forgatókönyv szerint (együttműködő és nem együttműködő forgatókönyv, egy rendkívül hideg időszakban).

Együttműködést feltételező forgatókönyv

Együttműködést nem feltételező forgatókönyv

¹⁸ E forgatókönyv szerint többek között a szlovák, a magyar és a lengyel teljes kapacitású ellenirányú gázáramlás beindítására, valamint a távfűtés és az ipari felhasználás csökkentésére kerülne sor.

¹⁹ A NetConnect Germany piaci hálózatára.

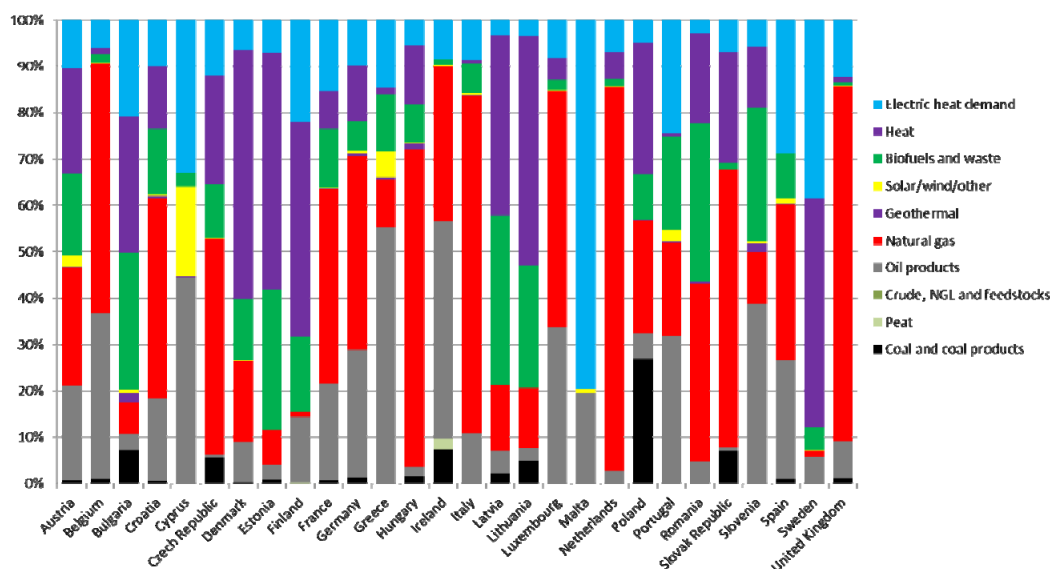

Forrás: ENTSOG

A fűtőágazat kitettsége egy gázellátási zavarnak

Az EU primerenergia-felhasználásának mintegy felét a lakosság és a terciér szektor használja helyiségfűtésre és vízmelegítésre, valamint az ipar technológiai hő céljára. Az épületek helyiségfűtése és vízmelegítése különösen is gázintenzív Magyarországon, Olaszországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban, amint ez az alábbi 4. ábra is mutatja.

4. ábra – A tagállamok helyiségfűtési és melegvíz-készítési végfelhasználói hőigénye a lakossági és tertiér szektorban, tüzelőanyag-típus és energiahordozó szerint.

Forrás: Stratego EU28 hőpiac-értékelés 2010-re

Az EU-ban a helyiségfűtés és vízmelegítés legnagyobb része (88%) saját fogyasztásra szolgáló egyéni kazánokkal történik; a távfűtés aránya 12%. Az átlag mögött azonban jelentős különbségek húzódnak meg: az északi, a balti, valamint a közép- és kelet-európai tagállamokban a távfűtés adja a hő 14–56%-át²⁰, ami a háztartási fogyasztók 10% és majdnem fele közötti arányát szolgálja ki²¹. A távfűtésnek átlagosan 44%-a működik gázzal, ám ez 80% is lehet azokban az országokban, ahol elterjedt a távfűtés, például Lettországon, Litvániában, Szlovákiában, Bulgáriában és Magyarországon. Következésképpen a Baltikumban és Finnországban a távfűtés és a kapcsolt hő- és villamosenergia-termelő erőművek gázfogyasztása mintegy 50%-át teszi ki a teljes gázfogyasztásnak.

A gáztüzelésű távfűtő létesítmények (hacsak nem képesek tüzelőanyag-váltásra) és a távfűtési ügyfelek általában védett fogyasztónak minősülnek²², és a sorban ők az utolsók, akiket egy esetleges ellátásmegszakadás sújtana. Ezen túlmenően számos tagállam kötelező tüzelőanyag-váltást írt elő a távfűtő létesítményeknek, bár az arány széles skálán változik: Finnországban gyakorlatilag 100%, Bulgáriában és Romániában 20% alatti.

²⁰ Svédországban, Dániában és Szlovákiában ez az arány például 56%, 53%, illetve 54%, Finnországban pedig 47%. Romániában, Bulgáriában, Szlovéniában és Ausztriában 14% és 19% közötti.

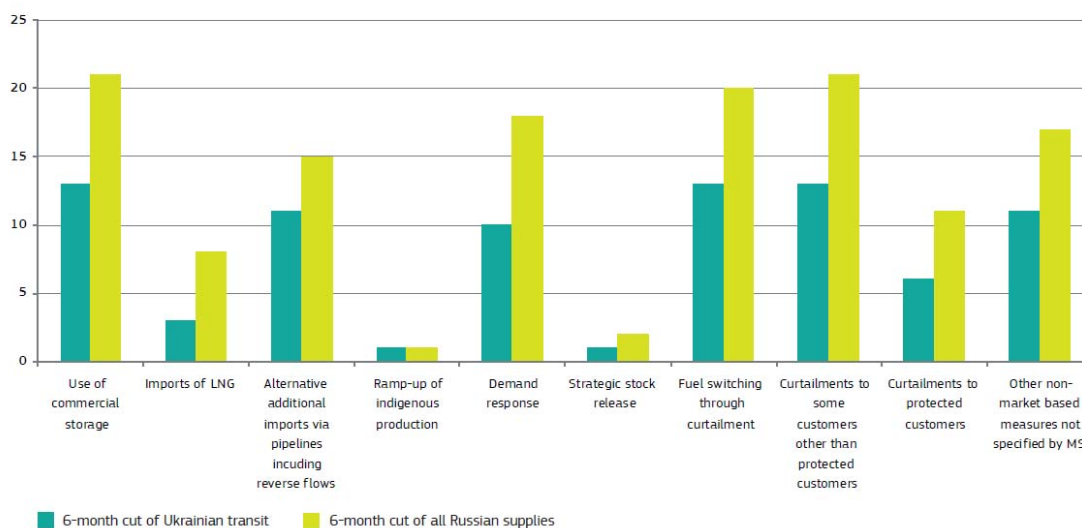
²¹ Svédországban, Dániában, Finnországban, Lettországon, Litvániában, Lengyelországban és Szlovákiában a háztartási fogyasztók több mint 40%-ának otthonát távfűtés melegíti. Távfűtés ad hőt a fogyasztók 10–40%-ának Németországban, Ausztriában, Magyarországon, Szlovéniában, Bulgáriában, Horvátországban, Romániában és a Cseh Köztársaságban.

²² A földgázellátás biztonságáról szóló rendelet létrehozta az úgynevezett védett fogyasztó kategóriát, amelybe a háztartások, valamint – ha a tagállam úgy dönt, bizonyos határon belül – alapvető szociális szolgáltatások és kkv-k tartoznak, továbbá azok a más védett fogyasztóknak hőt szolgáltató távfűtő létesítmények, amelyek nem tudnak tüzelőanyagot váltani.

2.3. A nemzeti jelentésekben javasolt intézkedések értékelése

Amint az ENTSOG forgatókönyvei is mutatják, az orosz gázszállítás esetleges megszakadásai – földrajzi helyzetük és gázbeszerzési lehetőségeik függvényében – rendkívül különböző módon sújtanák a tagállamokat. A hatásnak ezek a különböző mértékei tükröződnek azokban az intézkedésekben is, amelyeket a tagállamok és az Energiaközösség szerződő felei soroltak fel a Bizottságnak küldött stressztesztjelentéseikben. Míg a legsérülékenyebb országok közül néhánynak adott esetben a modellezett időszakban meglehetősen korán radikális intézkedésekhez kellene folyamodnia (pl. ellátáskorlátozások vagy a stratégiai készletek felszabadítása), addig más tagállamok gázágazatukat továbbra is piaci alapon engedhetnék működni. Fontos rámutatni, hogy a kevésbé érintett tagállamokban az ellátási válság nyugodt, piaci alapon történő kezelése az EU egészére és az Energiaközösségre is áldásos hatásokkal jár majd a hiány pótlása terén.

5. ábra – A tagállamok által jelentéseikben eltervezett intézkedések számának áttekintése az ukrán gáztranzit és minden orosz szállítás feltételezett 6 hónapos leállása esetén.

Forrás: Nemzeti stressztesztjelentések

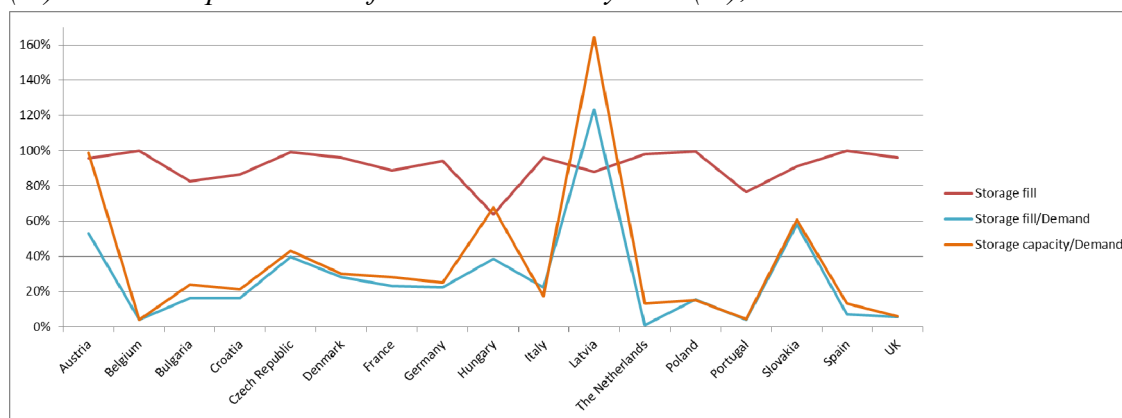
2.3.1. Tárolás

Ha rendelkezésre áll, a tárolás az összes tagállamban és az Energiaközösség szerződő feleinél a kereslet-kínálati helyzet kiegyensúlyozásának egyik fő eszköze²³. Október elején az EU-ban rendkívül magas, 90% körüli volt a tározók telítettségi szintje. 80% alatti szint csupán

²³ Megjegyzendő, hogy a tározók felhasználását nemzeti összefüggésben szokták figyelembe venni.

Magyarországon és Portugáliában volt, azonban nagy tárolókapacitásai miatt Magyarországon már így is átlag fölötti volt a tárolási szint és a kereslet aránya.

6. ábra – Tárolási szintek (%) tagállamonként, tárolási szint a belföldi kereslet arányában (%) és tárolókapacitás a belföldi kereslet arányában (%), 2014. október²⁴.

Forrás: GSE IGSA átláthatósági platform és Eurogas; bizottsági elemzés.

Mindazonáltal a nemzeti jelentésekben megadott adatok és az ENTSOG elemzése szerint egy elhúzódó válság vagy egyszerűen egy hideg tél gyorsan kiüríthetné a tározókat, és így a fogyasztók ellátásához más ellátásbiztonsági intézkedésekhez kellene folyamodni.

A tárolt mennyiségek felhasználásáról szóló nemzeti tervek értékelve meg kell említeni néhány fontos megfigyelést. Először a tárolókapacitás fizikai növelésére rövid távon a lehetőség csekély vagy semmi. Másodszor ha az országok rövid távon a kivételi ráták növelésére támaszkodnak, akkor – hacsak ezt követően a tározók túl gyors kiürülésének elkerülésére nem tesznek lépéseket – a zavar elhúzódása esetén később kell szembesülniük a kellemetlen hatásokkal, többek között azzal, hogy alacsony tárolási szintek mellett jelentősen csökkennek a kivételi ráták is.

A válság esetén legkiszolgáltatottabb tagállamokban fontos előkészületi intézkedés lehet a tározók szokásos telítettségi szinten túli megtöltése és a kivételi ütemnek az egy esetlegesen elhúzódó téli időszakhoz való hozzáigazítása. Az ellátás biztosítására a tárolás használható többé vagy kevésbé piaci módon. Számos tagállam kínálathoz kötött tárolási kötelezettségek (pl. Bulgária, Dánia, Lengyelország, Franciaország, Olaszország, Portugália, Spanyolország és Szlovákia) vagy stratégiai tárolás (pl. Magyarország) formájában tett az ellátásbiztonságot célzó megelőző lépéseket. Ezen kívül néhány nemzeti terv, például Magyarorszáé olyan intézkedéseket is tartalmaz, amely a tározók megtöltését a szállítási díjak csökkentésével teszi vonzóbbá, amelyek a tárolási költségek jelentős hányadát tehetik ki. Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a tározók – gyakran importgázzal való – feltöltésének tökéletesen legitim elősegítése nehogy (kifejezetten) a gázt az országból kifelé vinni szándékozó, határokon átnyúló ügyletek árán valósuljon meg.

²⁴ Mostanra már csak a Gazprom Export és a román tárolórendszer-üzemeltetők nem számoltak be a tárolási szintekről a Gas Storage Europe AGSI átláthatósági oldalnak.

2.3.2. A hiányzó gázmennyiség helyettesítése a hazai termelés felfuttatásával vagy más forrásból való beszerzéssel

A valamely forrásból hiányzó gázmennyiség kiváltásának evidens útja, ha más forrásból importálunk vagy növeljük a belföldi termelést.

Rövid távon a megnövelt uniós belföldi gáztermelés általánosságban szinte egyáltalán nem tud jelentős hatást kifejteni, elsősorban a rendszerek technikai korlátai miatt.

Az import tekintetében az Észak-Afrikából érkező további csővezetékes szállítás jelenleg korlátozott, a norvég termelés pedig közel jár a kapacitás maximumához. A legnagyobb potenciállal rendelkező importforrás egyértelműen a cseppfolyósított földgáz (LNG), hiszen az LNG-terminálok Unió-szerte elegendő kapacitással bírnak új szállítmányok fogadásához²⁵. Árukereskedelmi szempontból a globális azonnali LNG-piac és a hajózási ágazat egyaránt elég nagy ahhoz, hogy további mennyiségeket tudjon biztosítani. Ráadásul az ázsiai LNG-árak nemrégiben bekövetkezett csökkenése az EU számára gazdaságosabb alternatívává tette az LNG-t. Mindazonáltal – mivel ellátási zavarok és hiány esetén az LNG ára is emelkedni fog – azonnali ügyletekkel LNG-szállítmányokat beszerezni drága lehet²⁶. Ezenkívül legalább egy hét, mire a szállítmány megérkezik a válságterületre.

2.3.3. A keresleti oldal felhasználása

A gáz iránti igény csökkentése is csillapíthatja az ellátási zavar hatásait. Általános észrevétel, hogy – különösen a legsúlyosabban érintett régiókban – a nemzeti jelentések túlnyomó többsége nem méri föl az egy esetleges ellátászavar esetén bekövetkező áremelkedés keresletcsökkentő hatását (az ipari fogyasztók vagy a potenciálisan gáztüzelésű villamosenergia-termelés részéről). Először valószínűleg a nagyon árérzékeny (becslések szerint 10% körüli árrugalmasságú) kereslet hagyja el a piacot egységek gazdaságossági okok miatti bezárásával vagy (ha az gazdaságos) alternatív tüzelőanyagra váltással (biomassza vagy olaj). Piaci alapú, ösztönzővezérelt keresletoldali intézkedéseket csak rendkívül kevés nemzeti stressztesztjelentés tartalmaz, a legsúlyosabban érintett országoknak pedig nincs tapasztalatuk ilyen lépések megvalósításáról.

A hatóságok kezében a végső keresletoldali eszköz – amelyet a földgázellátás biztonságáról szóló rendelet rendelkezéseinek fényében is mindannyian készek alkalmazni – az ellátáskorlátozás, amelyet meghatározott sorrendben lehet végrehajtani a felhasználók csoportjain. Ezek a tervek általában a legrugalmasabb ipari felhasználókkal kezdődnek és a

²⁵ Az EU gáz-visszaalakító kapacitása összesen évente mintegy 200 milliárd m³, ennek java része azonban a Földközi-tenger és az Atlanti-óceán mentén koncentrálódik. Következésképpen az összekapcsolódások szűk keresztmetszetei számos LNG-terminál azon képességét korlátozzák, hogy az ellátási zavarral érintett összes régiónak szállítson.

²⁶ Az IEA becslései szerint az árak akár 100%-kal is megemelkedhetnek.

(jórészt háztartásokat jelentő) védett fogyasztókkal végződnek. A keresletoldali korlátozásokkal kapcsolatban a Bizottság megjegyzi, hogy sok terv nem számszerűsíti vagy konkretizálja a tervezett korlátozó intézkedések egyes fogyasztói csoportokra gyakorolt pontos hatását, így nem egészen világos, hogy az ellátási zavar pontosan mekkora következményekkel járna a különböző fogyasztói csoportokra nézve²⁷.

2.3.4. Tüzelőanyag-váltás

A legtöbb érintett tagállamban a távfűtőrendszerek túlnyomórészt gázzal működnek. Ráadásul 2012-ben a gáztüzelésű villamosenergia-termelés aránya legalább 25% volt Görögországban, Horvátországban, Lettországon, Litvániában és Magyarországon²⁸. Válsághelyzetben egy gázáremelkedés gazdaságossági megfontolásokból időszakos tüzelőanyag-váltást eredményezhet. A valószínű ellátásmegszakadással szembenező országok nemzeti tervei ezen kívül mind előrevetítik a kötelező tüzelőanyag-váltást is. Ezen intézkedések szerint a két tüzelőanyag használatára is képes felhasználóknak általában előírják a váltást. A tagállamok olyan kötelezettségekről is beszámoltak, amelyek alternatív tüzelőanyagok (például biomassa vagy olaj) helyszíni raktározását írják elő egy adott – általában csekély – számú napra²⁹. A kötelező nemzeti ellátási időszakon belül a tagállamok általában nem várnak súlyos logisztikai vagy ellátáshoz kötődő problémákat a tüzelőanyag-váltás levezénylésével kapcsolatban. A tesztelés azonban továbbra sem terjedt ki a hosszú ellátási zavarokra és az ehhez kapcsolódó, hosszú időszakra szóló alternatív tüzelőanyag-felhasználásra. A jogszabályokkal összhangban szükség esetén a stratégiai kőolajkészletek is felhasználhatók erőművekben és központi fűtésre³⁰.

A Bizottság megjegyzi, hogy az Energiaközösség egyes országaiban nehézségek támadhatnak a fűtésre szánt kőolaj- és szénkészletek hiánya miatt. Szerbiában vagy Bosznia-Hercegovinában például – ugyan a távfűtési létesítmények harmada képes átállni gázzal olajra – gyorsan elfogynának az olajkészletek. A villamosenergia-termelés gázzal olajra történő átállítása Moldovában sem teljesen lehetséges, ha nem gondoskodnak időben szénkészletekről.

Számos nemzeti jelentés megemlíti, hogy a gázfogyasztásról (különösen fűtési célokra) át lehet állni villamosenergia-fogyasztásra, többek között megújuló energiaforrások (helyben

²⁷ Érdemes kitérni Ukrajna egy konkrét tervére, amely a belső kereslet csökkentése végett egy új törvény bevezetését vetíti előre. Ez 20–30%-os fogyasztáscsökkentést írna elő leginkább a távfűtés, a háztartások és a vegyipar oldaláról jelentkező kereslet csökkentésével és az állami szektorra vonatkozó intézkedések bevezetésével. Az ilyen csökkentések ugyan megvalósíthatók, ám fogyasztókra gyakorolt hatásukat nehéz előrejelezni.

²⁸ Az elmúlt években csökkent a villamosenergia-termelési célú gázfelhasználás, azonban elsősorban a szénalapú villamosenergia-termeléshez képest alacsony vagy negatív profitráta miatt.

²⁹ A raktározási kötelezettségek jellemzően 5–15 napra szólnak. Akár 5 hónapig terjedő raktározási kötelezettségeivel Finnország jelentős kivétel.

³⁰ A 2009. szeptember 14-i 2009/119/EK irányelv a tagállamok minimális kőolaj- és/vagy kőolajtermék-készletezési kötelezettségéről.

előállított fenntartható biomassza, hőszivattyú stb.) felhasználásával és a távfűtő rendszerek hőtárolási lehetőségeinek kihasználásával. A villamos energia valóban jelentősen csillapíthatja a gázhiányt, azonban gondosan mérlegelni kell például a gáztüzelésű villamosenergia-termelő létesítmények szerepét a rendszertartalékok biztosítása és a kiegyensúlyozás terén, valamint a hálózat azon képességének korlátait, hogy hogyan tud megbirkózni a huzamos ideig tartó rendkívüli terheléssel³¹. A balti államok és Finnország, valamint más országok (például Görögország és Bulgária) közötti megbeszélések az együttműködés és a két ágazat közötti összjáték valamiféle közös megfontolása felé mutatnak. Összességében azonban a nemzeti jelentésekből és a villamosenergia-piaci átvitelrendszer-üzemeltetők európai hálózatának (ENTSO-E) értékeléséből a rendelkezésre álló legjobb adatok alapján sem lehet megrajzolni egy gázellátási zavarból a villamosenergia-ágazatra továbbgyűrűző hatások olyan teljes képét, amelyre szükség volna.

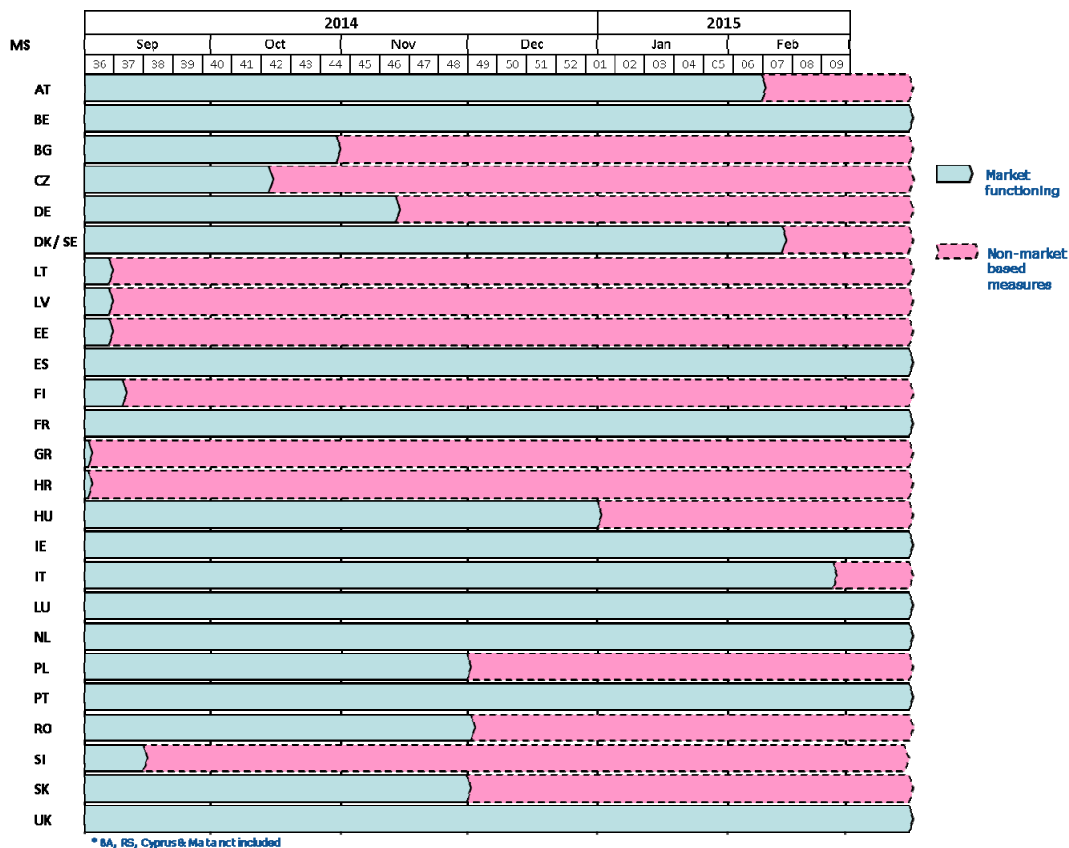
2.3.5. A nem piaci alapú intézkedések időzítése

Az alábbi 7. ábra egy bizottsági elemzést mutat a nem piaci alapú intézkedések bevezetésének potenciális időzítéséről egy hathónapos teljes orosz gázellátási zavar során. Egyes különbségek – a kitettség szintjének különbségein túl – valószínűleg az ellátási válság megközelítésére vonatkozó tagállami szakpolitikai döntéseknek tudhatók be. Néhány ország, például a Cseh Köztársaság és Németország – amelyeket az ENTSG együttműködést feltételező forgatókönyve alapján a válság csak rendkívüli hideg esetén sújtana kisebb mértékig – megelőző jelleggel, a védett fogyasztók ellátásának biztosítása végett már nagyon korai szakaszban jeleznek nem piaci alapú intézkedéseket. További különbség például Görögország és Horvátország korai elmozdulása a nem piaci alapú intézkedések felé, míg például Bulgária, Magyarország és Románia szemlátomást a piaci alapú intézkedések minél további alkalmazását hangsúlyozza. Továbbá ha ezeket a nemzeti elemzéseket összevetjük a területekről készült ENTSG-térképekkel és az ellátási válság esetén való kitettséggel, akkor az figyelhető meg, hogy az együttműködő forgatókönyv szerint jelentősen késleltethető a nem piaci alapú intézkedések bevezetése. Ez sejtetni engedi, hogy szorosabb együttműködéssel a helyzet mekkora mértékben javítható.

³¹ Nem világos például, milyen mértékben okozna súlyos villamosenergia-ellátási hiányt a balkáni térség egyes országaiban a villamos energiára való kiterjedt átállás a 2014. tavaszi árvizek hatásaival és a hőerőművek gázellátásának csökkenésével együtt. A nemzeti jelentések nem vizsgálják részletesen ezeket az aggályokat.

7. ábra – A nemzeti intézkedések bevezetésének időbeli ütemezése

Scenario 6 month without Russian gas

Forrás: nemzeti jelentések, a Bizottság elemzése

3. KÖVETKEZTETÉSEK

3.1. A tagállami intézkedések értékelése

Az ukrajnai szállítási útvonalhoz kötődő, de még inkább az EU-ba irányuló teljes oroszországi gázszállítással kapcsolatos ellátási zavarok elhúzódása jelentős hatást gyakorolna az EU-ra, mindenekelőtt a leginkább érintett kelet-európai uniós tagállamokra és az Energiaközösség országaira.

A nemzeti jelentések az EU rövid távú ellátásbiztonsági helyzetének két fő gyengeségére világítottak rá. Először is – a legkülönbözőbb okok miatt, melyek a politikai támogatás hiányától az elégtelen projektirányításon át a határokon átnyúló együttműködés hiányáig terjednek – a mai napig sem helyeztek üzembe (teljes mértékben) több olyan infrastrukturális projektet, amelyet kifejezetten azzal a céllal bocsátottak útjára, hogy a 2009-es ellátási

válságot követően fokozódjon az ellátás biztonsága.³² Másodszor, a nemzeti ellátásbiztonsági stratégiák nagy része természeténél fogva egyoldalú, illetve elégtelenül koordinált és/vagy nem épít kellő mértékben az együttműködésre. Mindez azt eredményezi az Unió gázellátás-biztonságának kezelése szempontjából, hogy a hatékonyság szintje elmarad az optimálistól, amint erre az alábbiakban részletesebben is kitérünk.

Amint arra az ENTSOG-elemzés rámutat, az optimalizált infrastruktúra-használaton és a relatív tehermegosztáson alapuló együttműködés képes volna biztosítani a tagállamokban és az Energiaközösség országaiban a védett fogyasztók ellátását, valamint az Ukrajnába irányuló jelentősebb mennyiségű kivitelt.³³ Mindazonáltal a belföldi és határkeresztező földgázszállítás optimalizálásán túl a balti tagállamoknak, Finnországnak és a közép- és kelet-európai tagállamoknak, valamint az Energiaközösség szerződő feleinek számos további intézkedést kell életbe léptetniük annak biztosítására, hogy a nem védett fogyasztók esetében a lehető legalacsonyabb szinten tartsák a „nem szállított” vagy hiányzó gázmennyiséget. Tekintettel arra, hogy az ENTSOG-modell már számba vette további gázmennyiségek beszerzését esetlegesen a nemzeti termelésből, külső forrásokból vagy tározókból, a legvalószínűbb következő lépés – az egyéb keresletoldali intézkedések mellett – az árképzéssel gerjesztett vagy kötelezővé tett tüzelőanyag-váltás lenne. Jó példa erre Finnország, amely első ránézésre a legkiszolgáltatottabb tagállamnak tűnik azon vészhelyzeti modell megvalósulása esetén, ha Oroszország 6 hónapra felfüggesztené a szállítást (a nem szállított vagy hiányzó gázmennyiség aránya ekkor 100% lenne). Azonban először is, a szóban fogó tagállamban minimális a gázzal ellátott védett fogyasztók részaránya. Ezenkívül a kötelező átállási mechanizmusoknak és a nagyarányú alternatív tüzelőanyag-készletekre vonatkozó előírásoknak köszönhetően Finnország minden valószínűség szerint képes lenne a teljes gázmennyiséget helyettesíteni anélkül, hogy korlátoznia kellene a keresletet. A leginkább érintett balti tagállamoknak, közép- és kelet-európai tagállamoknak, valamint az Energiaközösség szerződő feleinek³⁴ a jelek szerint azonban korlátozásokat kellene alkalmazniuk a nem védett fogyasztók körében, különösen a modellezett időszak vége felé.

A nemzeti jelentések mindegyike intézkedéseket helyez kilátásba egy esetleges ellátási zavar kezelésére. Nem mindegy, hogy ezek az intézkedések milyen sorrendben követik egymást, miközben elengedhetetlenül fontos, hogy a piac a lehető legtovább működjön. Ugyanis ha a piac működik, az árjelzések új gázszállítmányokat (mindenekelőtt LNG-t) fognak az EU-ba

³² Mindez különösen igaz a görög-bolgár, a román-bolgár, a bolgár-szerb, a moldovai-román és a magyar-szlovák rendszerösszekötőkre, valamint a román ellenirányú gázszállítási projektekre. Ne felejtjük el azt sem, hogy egyes rendszerösszekötők még nem alkalmasak a gáz kétirányú áramoltatására, ami a rendszer általános rugalmasságának rovására megy.

³³ Az ellátásban bekövetkező zavarok szintje várhatóan nem lesz olyan magas, hogy érintse a védett fogyasztókat. Az együttműködést nem feltételező forgatókönyv szerint a védett fogyasztókat elsősorban Bosznia-Hercegovinában és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban fenyegeti az ellátás hiánya, a nem védett fogyasztókra vonatkozó korlátozás szintje pedig ennél vélhetően jóval magasabb lenne a többi érintett országban is.

³⁴ Észtország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Bulgária, Görögország, Bosznia-Hercegovina, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság és Szerbia.

vonzani, elsősorban azokba az országokba, ahol a legnagyobb a hiány, feltéve, hogy ott a szükséges infrastruktúra rendelkezésre áll. A kereslet és kínálat közötti egyensúlyt biztosító eszközként az árjelzések elő fogják mozdítani a tározók kereskedelmi használatát, valamint ösztönözni fogják a keresletcsökkenést és a gazdasági megfontolásokon alapuló tüzelőanyag-váltást. A tagállamok nem állhatnak a határkeresztező gázszállítás útjába. Az áremelkedés még nem ellátási válság, ezért az ellátás biztonsága ürügyén nem is indokolhatja a piaci folyamatokba való beavatkozást.

Mindez azonban nem mentesíti a kiszolgáltatott tagállamokat azon kötelezettségük alól, hogy gondosan megtervezzék az általuk hozandó intézkedéseket, illetve helyesen határozzák meg azok sorrendjét annak érdekében, hogy ne érje őket felkészületlenül egy esetleges vészhelyzet, és képesek legyenek arra reagálni. A kockázatoknak jobban kitett országoknak szintén előbb a piacialapú intézkedésekben rejlő lehetőségeket kell kimeríteniük; a nem piacialapú intézkedések bevezetésére akkor kerülhet sor, ha az előbbiek már nem elegendőek, és kihirdetésre került a vészhelyzet. Amennyiben sor kerül nem piacialapú intézkedések alkalmazására, nagyon fontos, hogy mielőtt erőteljesebb intézkedések mellett döntenének, a legkevésbé versenytorzító és leginkább arányos intézkedéseket hozzák, és ezek során kellő mértékben figyelembe vegyék a fellépés határokon átnyúló hatásait.

3.2. A szorosabb együttműködés és a koordináció szükségessége

Mint említettük, a nemzeti jelentések az ellátás biztonságára vonatkozó stratégiák megfogalmazása során általában inkább a *nemzeti megközelítésre* koncentrálnak, kevésbé a regionális dimenziókra. Ily módon számos tagállam azt feltételezte nemzeti jelentésében, hogy bizonyos határokon át bizonytalan lenne a szállítás, amiből kiindulva újabb feltételezésekbe bocsátkoztak a megghiúsuló exportról, mindez azonban átfogóbb regionális és uniós szinten gyengíti az ellátás biztonságát. Ezért az együttműködés kulcskérdés. A balti régióban például az inčukalnsi tározó olyan jelentős szerepet tölt be, hogy ha Észtország nem számíthatna erre a forrásra, oly mértékben kifogyna a gázból, hogy öt napon belül már a védett fogyasztóit sem tudná ellátni.

Az együttműködés hiányát jól tükrözik a különböző, gyakran szomszédos tagállamok által megjelölt intézkedések közötti eltérések. Ezek az eltérések hol abban mutatkoznak meg, hogy ugyanazon külső szállító tekintetében többféle kapacitásnövelési terv is készült, hol pedig abban, hogy különböző elképzelések vonatkoznak a közös összekötőkön történő gázszállításra. Ez – miközben hamis biztonságérzetet nyújt – egyértelműen előrevetíti a gyenge hatékonyságot, különösen egy feszült piaci helyzettel járó válsághelyzetben. Természetesen történt bizonyos koordináció a stresszteszteket megelőzően, és az újabb egyeztetések megerősítették ezeket, azonban a jelentések összehasonlító elemzése azt mutatja, hogy a határon átnyúló szorosabb együttműködésnek nemcsak bőven volna még tere, de szükség is van rá annak biztosítására, hogy – alapvető célkitűzésként – a rendszer-összekötési pontokon áthaladó gázmennyiséggel kapcsolatos várakozások reális feltételezéseken alapuljanak.

A fentiek fényében magától értetődő, hogy a határokon átnyúló együttműködésnek túl kell mutatnia annak pusztá ellenőrzésén, hogy a különböző országok nemzeti intézkedései konzisztensek-e: az együttműködést ki kell terjeszteni a *határokon átnyúló szinergiák meghatározására*, valamint a szolidaritási intézkedések végrehajtásának módjáról szóló megállapodásra. Ez a megközelítés alapvetően hatékonyságnövekedéssel járna, nem csupán gazdasági értelemben, hanem – igen rövid távon – a gázellátás biztonsága szempontjából is.

Több példát is említhetünk az ilyen tagállamközi együttműködésre. A Bizottság üdvözli ezeket mint az ellátásbiztonság regionális szintű javítása felé tett első eredményes lépéseket. Az egyik ilyen példa az Észtország és Litvánia között tervezett megállapodás, amelynek lényege, hogy előbb mindkét ország védett fogyasztóit szolgálják ki, és csak ezt követően a nem védett fogyasztókat. Egy másik példa az ellátásbiztonságról szóló magyar-horvát kormányközi megállapodás, amelynek végrehajtása ugyan még várat magára, de konstruktív előrelépést jelent az együttműködés felé. Egyébiránt az együttműködés megvalósulhat az infrastruktúra – például tározók – közös használatában is, vagy abban, hogy egyes tagállamok fokozzák a villamosenergia-termelést, és lehetővé teszik más tagállamoknak, hogy az így felszabaduló gázt felhasználják védett fogyasztóik ellátására. Érdekes példa e tekintetben a Görögország és Bulgária között kialakulóban lévő együttműködés, amely egy komoly ellátási zavar esetére olyan földgáz- és villamosenergia-cserét irányoz elő, amely mindkét rendszer stabilizálását szolgálja.

A szorosabb együttműködést célzó stratégia meg fogja kívánni, hogy az érintett felek megállapodásokat kössenek egymással a válsághelyzet esetén életbe lépő együttműködés szervezeti, kereskedelmi és szabályozási feltételeiről. A bizalom növelése érdekében előzetesen egyértelmű szabályokat kell lefektetni európai és regionális szinten egyaránt. Elképzelhető, hogy a határokon átnyúló szoros együttműködést nem lehet minden tekintetben megvalósítani a tél beálltaig. Ettől függetlenül a jelenleg fennálló fokozott veszély miatt a szomszédos tagállamoknak és országoknak mielőbb el kell indítaniuk ezt a folyamatot, vagy menetközben kell megerősíteniük a kezdeményezéseket, egyeztetve a legalapvetőbb információkról, valamint az esetleges válsághelyzetben teendő egyéni és közös fellépésekről. Az Európai Bizottság elősegítheti az ilyen egyeztetéseket – szükség esetén a télen végrehajtandó intézkedésekről is – annak érdekében, hogy a megállapodások viszonylag rövid időn belül megkötessenek.

Az együttműködési formákat be kell indítani, hiszen ha egy tagállamban enyhíteni kell a gázhiányt, akkor a határkeresztező gázszállításnak lehetségesnek és biztosítottnak kell lennie még abban az esetben is, ha az ilyen szállítás a „donor” országtól is követel némi áldozatot. Ennek az elvnek az alkalmazását – a nemzeti energiaszabályozók támogatásával – teljes mértékben a szállításirendszer-üzemeltetők koordináló szerepére és ellátásbiztonsági felelősségére kell építeni oly módon, hogy biztosíthassák a szomszédos országba irányuló szállítást akkor is, ha a felelősségi körükbe tartozó területen nem tudták teljes mértékben

biztosítani a rendszer működését. Ez lehetőséget kínál arra is, hogy regionális partnerségek révén javuljon a hosszú távú ellátásbiztonság.

Ezzel összefüggésben a Bizottság hangsúlyozza azon tagállamok különleges szerepét, amelyeknek területén a gáz áthalad a további értékesítési piacok felé. Ami a Közép- és Kelet-Európába történő szállításokat illeti, Németország, a Cseh Köztársaság, Ausztria, Szlovákia, Magyarország és Szlovénia egyaránt olyan nélkülözhetetlen infrastruktúrával rendelkezik, amelyet – a működőképes belső piac zálogaként – eleve optimális módon kell felhasználni. Ezenkívül gondoskodni kell arról, hogy ezek az országok különleges ellátásbiztonsági helyzetekben is engedjék továbbhaladni a gázt azon piacok felé, ahol a hiány jelentős.

Világos azonban, hogy ez a fajta együttműködés nem lehet egyirányú. Lehetővé kell tenni a költségek megfelelő elosztását azon intézkedések tekintetében, amelyek rövid, vagy akár közép- és hosszú távon egy válság leküzdéséhez szükségesek. Az a felfogás, miszerint az ellátásbiztonsági intézkedésekkel járó költségeket egy adott ország fogyasztói viselik, akiknek ezért magasabb szintű védelemben kell részesülniük, gyakran képezte a kooperatív rendszerek kialakításának akadályát. A szolidaritási intézkedések nem támogatások vagy ajándékok, hanem olyan operatív vészhelyzeti intézkedések, amelyekhez végső soron a kedvezményezettnek is hozzá kell járulnia. Az a szolidaritás, amely potyautas-magatartásra ösztönöz, nem szolidaritás. A szolidaritást sohasem helyénvaló tisztán és kizárólag rövid távú üzleti szempontok alapján mérlegelni.

A szoros együttműködés nem csupán azon tagállamok számára jár kézzelfogható rövid távú előnyökkel, amelyek az idei tél során leginkább ki vannak téve a kockázatoknak. Mindnyájuk közös érdeke, hogy a nagyobb horderejű, radikális intézkedések (amilyen például a keresletoldali korlátozás, a kereskedelmi korlátozás vagy a stratégiai tartalékok felszabadítása) minél később és csak a lehető legenyhébb mértékben kerüljenek bevezetésre, mivel az ilyen intézkedések hosszú időre alááshatják a belső energiapiac működését. Ez pedig befektetői bizalomvesztéshez vezetne (pl. a kereskedelmi tározók esetében) és csökkentené az uniós piac vonzerejét a meglévő vagy új beszerzési forrásokból származó külső szállítmányok számára. Az elszigetelődésen és gyanakvason alapuló megközelítések nem egyeztethetők össze a szolidaritással, amelyre pedig szükség van egy valódi energiaunió megteremtéséhez. Ez azonban megköveteli azt is, hogy a kiszolgáltatottabb tagállamok mindent megtegyenek a vészhelyzet elkerülésére a 4. fejezetben tárgyalt lépések felvállalásával.

4. AJÁNLÁSOK

Az uniós energiapolitika általános célja, hogy kiépüljön a belső energiapiac, növekedjen az energiahatékonyság, csökkenjen az üvegházhatású gázok kibocsátásának szintje, diverzifikálttá váljanak a külső ellátási források és kiaknázásra kerüljenek a saját energiaforrások. A felsorolt törekvések mind az uniós energiaellátás biztonságának javítását szolgálják. Ez a jelentés ugyanakkor azokra a konkrét ajánlásokra koncentrál, amelyek azt

hivatottak biztosítani, hogy az EU alaposabban fel legyen készülve arra az esetre, ha a kelet felől érkező gázellátás az előttünk álló télen megszakadna, és képes is legyen erre reagálni.

4.1. Az idei telet érintő sürgős ajánlások

A Bizottság három téma köré csoportosította rövid távú ajánlásait. Ezek: i. a piac működtetése; ii. annak a pillanatnak az egyértelmű meghatározása, amikor a piac leáll, és sürgősségi intézkedéseket kell bevezetni; valamint iii. koordináció és együttműködés a vészhelyzeti terv elkészítése és az esetleges beavatkozások elvégzése terén.

i. A piac működtetése rövid távon

1. A rendszerösszekötők kapacitásának maximalizálása és a határokon átnyúló kereskedelem gátjainak felszámolása vagy megkerülése

Maximalizálni kell a rendszerösszekötők kapacitását és – pl. szűkületkezelési eljárások³⁵ és kapacitáselosztási mechanizmusok³⁶ hatékony és haladéktalan alkalmazásával – biztosítani kell, hogy ez a maximális kapacitás a piac rendelkezésére álljon. Gázellátási válság idején különösen az exportkorlátozások járhatnak kedvezőtlen hatással. Amint arra az ENTSOG elemzése rámutat, a legkiszolgáltatottabb tagállamokban az exportkorlátozások jelentősen súlyosbíthatják a gázválság okozta károkat, és tovább szaporíthatják a komoly ellátási zavarokkal küszködő országok számát. A Bizottság ezzel összefüggésben a gázellátás biztonságáról szóló rendelet 11. cikkének (5) bekezdésére hivatkozik, mely szerint „*ne vezessenek be olyan intézkedést, amely indokolatlanul korlátozza a belső piacon belüli [...] gázáramlást*” vagy amely „*várhatóan komolyan veszélyezteti valamely másik tagállam gázellátását*”.

A Bizottság szorgalmazza a harmadik felek infrastruktúrához (többek között tározókhoz) való hozzáférésére vonatkozó szabályok mielőbbi végrehajtását, még olyankor is, amikor a harmadik energiaügyi csomag tekintetében eltéréseket engedélyeztek, például Lettország és Észtország esetében.

2. A tározóhasználat optimalizálása

Az elmúlt években az eltárolt földgáz vonatkozásában javult az adatok átláthatósága. A Gas Storage Europe (GSE) fórum dicséretre méltó kezdeményezés, amely naprakész tájékoztatást nyújt csaknem valamennyi uniós tározó helyzetéről. Már csak Románián (Romgaz) a sor, hogy közzétegye – többek között a GSE fórumon – a tárolt mennyiségre vonatkozó adatokat³⁷.

³⁵ A 715/2009/EK rendelet I. mellékletének módosításáról szóló 2012/490/EU bizottsági határozat értelmében.

³⁶ A 984/2013/EU bizottsági rendelet értelmében. Az esetleges korábbi alkalmazás sérelme nélkül, a rendeletet 2015. november 1-jéig végre kell hajtani.

³⁷ Összhangban a földgázszállító hálózatokhoz való hozzáférés feltételeiről szóló 715/2009/EK rendelet 19. cikkének (4) bekezdésével.

A nemzeti szabályozók rendelkeznek olyan eszközökkel (pl. szállítási díjak mérséklése a gáz betárolása esetén), amelyekkel gazdasági ösztönzést nyújthatnak a piaci szereplőknek arra, hogy növeljék a betárolt mennyiséget. Ez legutóbb Magyarországon működött igen hatékonyan, ahol is az elmúlt hetekben jelentősen gyarapodott a betárolt mennyiség, noha valamelyest még így is elmarad az EU átlagától.³⁸

A tározókból való kitárolásban gazdasági szempontok játszanak szerepet és nem szükségszerűen ellátásbiztonsági stratégiai szempontok, különösen, ha az ellátási kötelezettséget nem érvényesítik megfelelően. A gazdasági ösztönzők visszatárolhatják a piaci szereplőket attól, hogy idő előtt igénybe vegyék a tározókat, ha más gázforrások – pl. LNG – is elérhetők. Ilyen ösztönző lehet (amit a dán szállításirendszer-üzemeltető már alkalmazott is), hogy az eltárolt gáz tulajdonosai – végső soron közpénzből – *kifizetéseket kapnak azért, hogy a gázt a tározókban tartsák*, és ne tárolják ki.

Amennyiben az efféle gazdasági ösztönző nem jár eredménnyel, végső megoldásként és kellően indokolt esetben megfontolható elrettentő mértékű kitárolási díjak vagy akár a tél különböző időszakaira meghatározott kitárolási plafonok/korlátozások bevezetése is. A cél itt a még nagyobb körütekintés biztosítása a tározókból való gázkivétellel kapcsolatban, különösen azokban az időszakokban, amikor EU-szerte kevésbé feszült a piaci helyzet. Ugyanakkor világossá kell tenni, hogy minden az ilyen díjnak és plafonoknak az ellátásbiztonsági kockázatokkal arányosaknak kell lenniük, és nem súlyosbíthatják a szomszédos országok ellátásbiztonsági helyzetét.

3. Az infrastruktúra-projektek időben való végrehajtásának biztosítása

A Bizottság üdvözli a klaipedai LNG-terminál küszöbön álló üzembe helyezését Litvániában. Az ellátás diverzifikálására alkalmas hasonló létesítmények megléte elengedhetetlen mind a földgázellátási források skálájának szélesítése, mind a gázszállítási hálózat rugalmasabbá tétele szempontjából. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a következő hónapok során lezáruló projektek esetében haladéktalanul megkezdődhessen az üzembe helyezés. Figyelemmel különösen az előttünk álló télre, ez vonatkozik többek között a szlovák-magyar rendszerösszekötőre (2015. január 1.) és a šwinoujściei LNG-terminálra Lengyelországban (2015. február 1.) Ha késedelem várható, a tagállamoknak – kellő időben és az okokat is felsorolva – tájékoztatniuk kell a Bizottságot annak érdekében, hogy közösen meg lehessen határozni azokat a lehetséges azonnali fellépéseket, amelyekkel a késés elkerülhető vagy legalább minimalizálható.

ii. Annak a pillanatnak az egyértelmű meghatározása, amikor a piac leáll, és sürgősségi intézkedéseket kell bevezetni

³⁸ Ennek sajnálatos következményeként azonban Magyarország felfüggesztette az Ukrajnába irányuló gázexportot az Oroszországból Ukrajnán át érkező importgáz fokozott mérvű betárolása miatt.

4. A gázellátás biztonságáról szóló rendeletben meghatározott ellátási előírásokkal kapcsolatos kötelezettségek teljesítése

A gázszállítókra kell sarkallni, hogy felelősségteljesen készüljenek fel azokra az ellátási helyzetekre, amelyek ezen a télen előállhatnak. Az ellátás biztonságának biztosítása azt jelenti, hogy alaposan fel kell készülni a lehetséges zavarokra. Ez a hatóságok és az ágazat közös felelőssége. A gázellátás biztonságáról szóló rendelet betartandó, végrehajtandó és gyakorlatban alkalmazandó ellátási előírásokat tartalmaz. Az Európai Bizottság elő kívánja segíteni a szóban forgó rendelet valamennyi rendelkezésének teljes körű végrehajtását. Ugyanakkor a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok felelőssége érvényre juttatni az ellátási előírásokkal kapcsolatos kötelezettségeket és nyomon követni, hogy a szállítók gondoskodtak-e elegendő gázmennyiségről, illetve megfelelő rugalmassági opciókról annak érdekében, hogy idén télen képesek legyenek kiszolgálni fogyasztóikat bármely forgatókönyv megvalósulása esetén.

Ha ez nem történt meg, a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok további gáz beszerzésére vagy kereskedelmi alapú rugalmassági opciókra tesznek javaslatot, vagy előírják azokat, attól függően, hogy a nemzeti jogszabályok alapján milyen eszközök állnak rendelkezésükre. Amint arra feljebb rámutattunk, korlátozott a lehetősége annak, hogy az EU-ba további gáz érkezzen vezetékes úton, miközben a tagállamok egy részének csak korlátozott hozzáférésük van az oroszországi gáztól eltérő alternatív vezetékes forrásokhoz. Ezért komoly gázhiány esetén az ellátás növelése terén a legjelentősebb alternatíva az LNG beszerzése. Ugyanakkor – kereskedelmi és operatív feltételek miatt – az azonnali piacon célirányosan beszerzett LNG-rakományok költségesek és időigényesek lehetnek a válság időszakában. Ezért a tározók további gázmennyiségekkel való feltöltése vagy egyfajta „LNG-biztosítás” megkötése (például LNG-vásárlási opciók formájában) jelentősen csökkentené a vállaltoknak mind az ár-, mind a működési kockázatokkal szembeni kitettségét.

Végig kell gondolni, hogyan lehetne komoly ellátási zavarok idején a piaci szereplők LNG-beszerzéseit – a piaci elv tiszteletben tartása mellett – oly módon kivitelezni, hogy az adott országban a gazdasági helyzet ne romoljon tovább lényegesen. Ilyen egyértelműen meghatározott, célzott együttműködési megállapodások tervbe vehetők más nagy LNG-importőrökkel is, például Japánnal.

5. Intézkedések a szigorított ellátási előírások időszakos enyhítésére regionális vagy uniós vészhelyzetben, az ilyen előírásokat követő országok esetében

A gázellátás biztonságáról szóló rendelet rendelkezik a tagállamok azon kötelezettségéről, hogy különféle nehéz körülmények között biztosítaniuk kell a védett fogyasztók ellátását. A szóban forgó rendelet ugyanakkor arra is kötelezi a tagállamokat, hogy a szolidaritás szellemében határozzák meg, hogy – az említett nehéz körülményeken túl – a szigorított ellátási előírásokat vagy a földgázvállalkozások számára előírt további kötelezettségeket hogyan lehet uniós vagy regionális vészhelyzet esetén időszakosan enyhíteni. Az ilyen

időszakos enyhítések felszabadítanának egy bizonyos mennyiségű gázt, amely egyébként nem kerülne feltétlenül felhasználásra; ez növelné a piaci likviditást, és adott esetben csökkentené a gázhiányt más régiókban. A megelőzési cselekvési tervek és a vészhelyzeti tervek³⁹ elemzése azt mutatja, hogy egyes tagállamok már részletesen rendelkeztek ilyen enyhítések bevezetéséről. Azokkal a tagállamokkal, amelyek ezt még nem tették meg, a Bizottság együtt fog dolgozni a megfelelő intézkedések meghozatalán.

6. A tüzelőanyag-váltási potenciál maximalizálása és az operatív végrehajtás biztosítása

A tüzelőanyag-váltási képesség kiemelt szerepet játszik az ellátási zavarok megelőzésében és leküzdésében. Noha Finnország például maximálisan függ az orosz gáztól, és nem lehet más forrásból gázzal ellátni, kötelezettségek széles spektrumát léptette életbe a más tüzelőanyagra való áttérést illetően, biztosítva ezzel egy fenntartható alternatívát. A nemzeti jelentésekből kiderül, hogy a tagállamoknak és az Energiaközösség szerződő feleinek tüzelőanyag-váltási potenciálja igen eltérő. Mivel a tagállamok már eltervezték⁴⁰, hogy fűtési igényük közel 10%-át megújuló energiából fogják fedezni, ezeket a terveket az európai strukturális és beruházási alapok révén elő kell mozdítani, a már meglévő tapasztalatok felhasználásával. A hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságoknak gondoskodniuk kell arról, hogy életbe lépjen minden olyan adminisztratív és operatív intézkedés, amely megkönnyíti a nagyarányú tüzelőanyag-váltás véghezvitelét, különösen távfűtési rendszerek esetében, nem feledkezve meg a létesítmények teszteléséről sem a tekintetben, hogy ténylegesen képesek-e a más tüzelőanyagra való áttérésre. Tekintettel arra, hogy ez az áttérés jelenleg elsősorban az olajat érinti, lényeges annak biztosítása, hogy egy ilyen (esetleg tartós) tömeges átállás logisztikai aspektusai előre megtervezettek legyenek, ideértve a stratégiai olajkészletek használatba vételét is bizonyos körülmények között. Ugyanez érvényes a biomasszára való áttérés esetén is.

Az ágazat meg tudja oldani, hogy kikapcsolja az ún. kapcsolt energiatermelő egységeket és termelésüket kizárólag hőtermelésre szolgáló kazánok termelésével helyettesítse, amelyek tartalékkapacitásként a legtöbb kapcsolt energiatermelő létesítményben rendelkezésre állnak. Mindennek feltétele, hogy az ilyen létesítmény által termelt villamos energia pótolható legyen hálózati villamos energiával, és hogy ez a pótlás pénzügyi szempontból előnyös legyen.

7. Rövid távú energiahatékonysági és keresletmérséklési intézkedések végrehajtása

Az ellátási hiány mérséklését hatékonyan elősegítené, ha sikerülne számottevő keresletcsökkenést elérni azáltal, hogy a felhasználók a beltéri helyiségek hőmérsékletének alacsonyabban tartására volnának ösztönözve, vagy segítséget kapnának egyéb energiatakarékosági intézkedésekhez. Az erre irányuló lakossági kampányok eredményesnek bizonyultak, mivel – legalábbis részben – képesek voltak semlegesíteni a villamosenergia-

³⁹ A gázellátás biztonságáról szóló rendelet értelmében a tagállamok kidolgoznak egy megelőzési cselekvési tervet a beazonosított kockázatok megszüntetésére vagy enyhítésére, valamint megalkotnak egy vészhelyzeti tervet, amely tartalmazza a gázellátási zavar hatását megszüntető vagy enyhítő intézkedéseket.

⁴⁰ Ld. a megújuló energiaforrásokra vonatkozó nemzeti cselekvési tervek.

ágazatban hirtelen, a fukushimai balesetet (Japán) és a Vaszilikosz erőműben (Ciprus) történt robbanást követően fellépő ellátási zavarokat. A gyorsan végrehajtható és alacsony kezdeti beruházási költségekkel járó azonnali intézkedések közé tartozik többek között a nyílászárók szigetelése, a hővisszaverő radiátorfóliák (hőtükörök) felszerelése és a csővezetékek hőszigetelése. Az ilyen intézkedések végrehajtásáról különböző módon lehet gondoskodni, például az energiaszolgáltatóra az EU energiahatékonysági irányelve keretében vonatkozó kötelezettségek betartatásával. Ami az ágazatot illeti, az energiaigény rövid távon optimalizálható lenne energiaauditok bevezetésével és energiagazdálkodási tervek végrehajtásával.

8. A szállításrendszer-üzemeltető szerepének meghatározása vészhelyzetben, valamint a helyes szerepfelfogás biztosítása

Mérlegelni kell, hogy célszerű volna-e a szállításrendszer-üzemeltetőt további, a nemzeti szabályozó hatóságok felügyelete alatt végzendő feladatokkal felruházni annak érdekében, hogy a kereslet-kínálati egyensúly pusztán hálózatcentrikus nyomon követésén túl tágabb értelemben vett megelőző és reagáló fellépésekre is vállalkozhasson az ellátásbiztonság operatív biztosítása céljából. Ezek az intézkedések adott esetben arra is kiterjedhetnének, hogy a szállításrendszer-üzemeltető bizonyos egyértelműen meghatározott körülmények között gázt szerez be, illetve szerződést köt a saját területére irányuló szállításokról és esetleg tárolási kapacitásokról. Ilyen rendszer működik például Hollandiában, ahol a szállításrendszer-üzemeltető köteles gázt betárolni, majd abban az esetben, ha a hőmérséklet egy bizonyos szint alá esik, kitárolni azt.

A nemzeti szinten ilyen feladatokat ellátó szállításrendszer-üzemeltetők munkáját hatékonyan koordinálni kell a határon átnyúló ügyek tekintetében. Teljes mértékben biztosítani kell ezenkívül, hogy a szállításrendszer-üzemeltető ezen funkciója pontosan meg legyen határozva, és kizárólag a piaci zavarok jól meghatározott körülményei közt legyen betölthető. Az a közszolgáltatói feladatkör, amelyet ebben az esetben a szállításrendszer-üzemeltetőre ruháznának, nem ütközne az EU belső energiapiacának alapvető piaci szerkezetével, mivel a szállításrendszer-üzemeltetők nem lehetnek tevékeny részesei sem a nyersanyag-kereskedelemnek, sem az ellátási piacnak.

iii. Koordináció és együttműködés a vészhelyzeti terv elkészítésében és az esetleges beavatkozások elvégzésében

9. A gázellátás biztonságával kapcsolatos regionális együttműködés szorosabbá tételének szükségessége

Elvben valamennyi országnak szorosan együtt kellene működnie a szomszédaival rendszerösszekötők létrehozása vagy ezek hatékony, mindkét fél számára előnyös üzemeltetése érdekében. Bizonyos esetekben – gondoljunk például Görögországra és Bulgáriára – az effajta együttműködések még tágabb tere nyílik a gáz-, illetve villamosenergia-hiányból adódó esetleges konkrét ellátásbiztonsági kockázat kezelése

szempontjából. Ez a kockázat mérsékelhető lenne egy megállapodás megkötésével. A regionális együttműködés koncentrálhat a védett fogyasztók ellátásának biztosítására is, ahogy azt Litvánia és Észtország már tervbe vette. A regionális együttműködés vonatkozhat továbbá a tározók vészhelyzetben történő használatára.

Végig kell gondolni, hogyan lehetne komoly ellátási zavarok idején a piaci szereplők LNG-beszerzéseit – a piaci elv tiszteletben tartása mellett – oly módon kivitelezni, hogy az adott országban a gazdasági helyzet ne romoljon tovább lényegesen. Ilyen egyértelműen meghatározott, célzott együttműködési megállapodások köthetők az EU-belül is, de tervbe vehetők más nagy LNG-importőrökkel, például Japánnal is.

10. A nagyobb átláthatóság szükségessége

A szállításrendszer-üzemeltetőknek, a nemzeti szabályozó hatóságoknak, de a tagállamoknak is törekedniük kell a lehető legnagyobb fokú átláthatóságra az egymással vagy az érdekeltekkel folytatott és a nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységeik során. Egy összefüggő hálózatban, a belső piac kiépülési szakaszában bármely tagállam vagy ország (vagy ott működő piaci szereplő) döntése következményekkel jár más piacokra nézve is. Egy olyan feszültségekkel teli helyzetben, amilyen a jelenlegi, minden döntés felruházható politikai jelentőséggel. Ezért az aggályok eloszlatásához és a bizalom építéséhez elengedhetetlenül szükséges egy-egy ilyen döntés megmagyarázása.

11. A Bizottság ellenőrző szerepének megtartása és a gázkoordinációs csoport jelentősége

A gázkoordinációs csoport 2004-ben alakult⁴¹, szerepét a gázellátás biztonságáról szóló rendelet megerősítette. Az elmúlt években a gázellátás biztonságáról szóló információcsere és egyeztetés sikeres fórumává vált. Ezzel hozzájárult a még nagyobb átláthatósághoz és a tagok közötti bizalom további erősödéséhez.

A Bizottság – a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságokkal intenzív együttműködésben – szoroson nyomon kívánja követni az ellátásbiztonság helyzetét. Ezért a jövőben is rendszeresen összehívja a gázkoordinációs csoportot a tagállamokkal és az érdekeltekkel való információcsere érdekében, és a csoport rendkívüli üléseit felhasználva tájékoztatást nyújt, illetve vitát indít arról, hogy milyen intézkedéseket indokolt hozni az ellátás lehetséges és tényleges kimaradásai esetén. A Bizottság egyszersmind koordinálni kívánja a különböző lépéseket, és gondoskodik a vészhelyzetet kihirdetéséről, valamint arról, hogy a nem piaci alapú intézkedések a gázellátás biztonságáról szóló rendelettel összhangban kerüljenek végrehajtásra.

Mivel annak elemzése, hogy a gázellátás zavarai hogyan hatnak a villamosenergia-ágazatra, eddig nem hozott meggyőző eredményt, a gázkoordinációs csoport – az ENTSOG és az ENTSO-E támogatásával – továbbra is figyelemmel követi ezt a kérdést a várható továbbgyűrűző hatások beazonosítása érdekében.

⁴¹ A 2004/67/EK irányelv értelmében.

12. Együttműködés harmadik országokkal

Az Európai Bizottság felkérte a legfontosabb nemzetközi energiapartnereket, hogy mindenekelőtt a további gázszállítványokkal kapcsolatos esetleges rugalmassági intézkedésekre vonatkozó észrevételeikkel és javaslataikkal járuljanak hozzá e közlemény elkészítéséhez. E partnerek köréhez tartoznak a G7-ek nem uniós tagjai, valamint Norvégia, Svájc, Törökország, továbbá a Nemzetközi Energia Ügynökség (IEA). A Bizottság arra is felkérte az említett kiemelt külső energiapartnereket, köztük az LNG-exportkapacitással és -potenciállal rendelkezőket, hogy a G7-ek és az IEA keretében is folytassák az e jelentés kapcsán megkezdett együttműködést.

4.2 Középtávú intézkedések (2015 végéig)

13. A Bizottság ajánlása a belső energiapiaci szabályoknak az uniós tagállamok és az Energiaközösség szerződő felei viszonylatában történő alkalmazására

Az ellátás biztonsága terén mutatkozó hiányosságokat mind a szerződő felek, mind az uniós tagállamok esetében segíthetné orvosolni két fontos körülmény: a hatóságok szorosabb együttműködése és az uniós belső piaci szabályozás következetes alkalmazása a szerződő felek és az EU-tagállamok határain. A pozitív példák közt említhető az a megoldás, amelyet a Szlovákiából Ukrajnába történő ellenirányú szállítás kapcsán dolgoztak ki. A harmadik energiaügyi csomag részét képező belső piaci szabályozás következetes alkalmazása olyan alap, amelyen bizvást tovább építhető a határokon átnyúló együttműködés.

Annak érdekében, hogy ezt az együttműködést egy hivatalos aktussal előmozdítsa, a Bizottság ajánlást készül adni az EU-tagállamok részére arról, hogy a tagállamok a harmadik energiaügyi csomagot alkalmazva miként folytassanak együttműködést a szerződő felekkel, valamint az ellátásbiztonság kérdéseiről. Ugyanakkor a Bizottság hangsúlyozza, hogy amennyiben a gázpiac nem működik megfelelően, és a szerződő felek nem hajtják végre a harmadik energiaügyi csomag rendelkezéseit, az uniós ajánlások nem fogják tudni helyettesíteni az EU-tagállamok és a régióhoz tartozó szerződő felek közötti, a közös infrastruktúra használatáról és a használat vészhelyzetre vonatkozó feltételeiről megtartandó tárgyalásokat.

14. A kiemelt közös érdekű és energiaközösségi érdekű projektek megvalósításának és üzembe helyezésének felgyorsítása

Meg kell hozni minden szükséges intézkedést azon kiemelt infrastruktúra-projektek felgyorsítására – és adott esetben további késedelmük elkerülésére –, amelyek döntő fontosságúak az ellátás biztonsága szempontjából⁴². Megemlíthetők itt példának okáért a román-bolgár, a görög-bolgár, a bolgár-szerb és a román-moldovai rendszerösszekötők,

⁴² Lásd a Bizottság európai energiabiztonsági stratégiáról szóló közleményében külön felsorolt projekteket, 23. és 24. o.

melyeket a Bizottság egyértelmű és közeli üzembe helyezési időpontjuk alapján választott ki. Ezeket a projekteket gyors ütemben kell folytatni, és 2015 végére be kell fejezni. A Bizottság továbbra is figyelemmel fogja kísérni ezeket a projekteket, és kész segíteni a feleknek a hátralévő tárgyalások lefolytatásában azért, hogy a projekteket a mielőbbi befejezés reményében előmozdítsa.

15. A fizikai ellenirányú szállítással kapcsolatos mentességek újraértékelése

A fizikai ellenirányú szállítási infrastruktúra lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy valóban rugalmas módon legyenek összekapcsolva egymással. Beruházási igénye viszonylag csekély, mégis jelentős hatása van az egész régió ellátásbiztonságára, amint ezt jól bizonyítják a német-lengyel határon (Jamal csővezeték) vagy legutóbb a szlovák-ukrán határon végzett, ellenirányú szállítással kapcsolatos beruházások. A tagállamoknak együtt kell működniük annak újraértékelésében, hogy azok a körülmények, amelyek miatt sor került a fizikai ellenirányú szállítással kapcsolatos projektekre vonatkozó mentességek kérelmezésére, vajon nem változtak-e meg, különösen a jelenlegi romló ellátásbiztonsági helyzet fényében, valamint annak ismeretében, hogy a közelmúltban számos tagállam jelentős előnyökhöz jutott az új útvonalak kínálta bővebb kereskedelmi és szállítási lehetőségeknek köszönhetően. Különösen érvényes mindez az ellenirányú szállítási kapacitásra egyes nagyobb gázfővezetékek esetében, amelyek ma csak keletről nyugatra húzódnak (Oberghailbach, Waidhaus és a BBL rendszerösszekötő Hollandia és az Egyesült Királyság között), valamint az Ausztria és Magyarország közötti rendszerösszekötőre.

16. Tüzelőanyag-váltás a távhőellátás és a kapcsolt energiatermelés révén a lakossági/szolgáltatási szektorban és az ipari szektorban

A távfűtési hálózatok technológiai rugalmasságot biztosítanak, tekintettel arra, hogy számos és sokféle forrásból működtethetők. A földgázra épülő hálózatokat olyan alternatív forrásokra lehet átállítani, mint a biomassza, a hulladékhő, a kapcsolt termelés, a napenergia, a geotermikus energia, a hőszivattyú, a települési hulladék stb. Az átállás a méret- és kapacitásigénytől függően 1-2 évet vehet igénybe.

Ahol már működik távhőellátás, de az adott területen nem minden épület van bekapcsolva egy ilyen rendszerbe, ott ezeknek a rendszereknek a gázellátásról az egyéni gázkazánokra való áttéréssel történő kiterjesztése lehet az a költséghatékony megoldás, amellyel megvalósulhat a helyi megújuló energiákra és más alacsony szén-dioxid-kibocsátású forrásokra való átállás.

Az ipari kapcsolt hő- és villamosenergia-termelő létesítményeknek és a tercier szektor közepes méretű kapcsolt energiatermelő egységeinek (kórházak, bevásárlóközpontok, irodaházak) átállítása a megújuló és alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiaforrásokra 1-2 év alatt végrehajtható, attól függően, hogy milyen konkrét méret- és kapacitásigénnyel számolunk.

Azok a nagy hőigényű iparágak (pl. rost- és papíruzemek), amelyek gázüzemű kapcsolt energiatermelő egységeik és/vagy kizárólag hőtermelésre szolgáló kazánjaik jóvoltából

önellátóak, szintén végezhetnek rugalmassági beruházást annak érdekében, hogy betárazhassák a hőt, vagy képesek legyenek váltani gázalapú és villamosenergia-alapú fűtés között. Ez megtérülne, amennyiben a rugalmasság olyan fokú lenne, hogy a (megújuló) villamos energia többlettermelése esetén az alacsony árak következtében haszonra lehetne szert tenni.

17. Az ipari hőenergia-igény csökkentése és energiaátalakítás

Az iparban és az energiaátalakítási ágazatban (termelés, elosztás) lehetőség volna több olyan energiahatékonysági intézkedés meghozatalára, amelyek alacsony költséggel és rövid megtérülési idővel (kevesebb mint 2 év) képesek lennének csökkenteni a hőenergia-igényt. Ilyen intézkedés például a hatékonyabb folyamat-monitoring és -ellenőrzés vagy a preventív karbantartás. Az energiaigényes iparágak rövid távú, alacsony vagy zero költségű energiahatékonysági lehetőségeinek feltárásához az energiahatékonysági irányelv szerinti energiaauditok és energiagazdálkodási rendszerek végrehajtásának felgyorsítására volna szükség.

5. A KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

A gázellátás biztonságáról szóló rendelet alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok az uniós ellátásbiztonsági helyzet terén ma egyértelműen kedvezőbbek, mint amilyenek 2009-ben voltak, ugyanakkor azt is megmutatják, hogy szükség volna az uniós szabályozási keret további erősítésére. Amint azt 2014. május 28-i európai energiabiztonsági stratégiájában világossá tette, a Bizottság felül fogja vizsgálni az energiaellátás biztonságát óvó meglévő mechanizmusokat, és adott esetben javaslatot tesz megerősítésükre.

Ezzel párhuzamosan a Bizottság (továbbra is) együtt kíván működni bizonyos tagállamokkal (vagy azok csoportjaival), hogy megoldást találjon azokra a kérdésekre, amelyeket potenciális kockázati tényezőként azonosított be a stresszteszt folyamán.

Ezért a Bizottság a fenti ajánlásokat két különböző munkafolyamat keretében kívánja nyomon követni. Egyfelől az ACER és az ENTSO támogatásával folyamatosan figyelemmel fogja kísérni a rövid távú ajánlások végrehajtását, és ha szükséges, segítséget nyújt a projektek és viták előmozdításában és továbbvitelében. Másfelől folytatni kívánja közös munkáját a tagállamokkal, az Európai Parlamenttel és az érdekeltekkel annak érdekében, hogy az EU számára az elkövetkezendő években is meghatározásra kerüljenek a villamosenergia- és gázellátás biztonságával kapcsolatos legfontosabb célkitűzések.